

УДК 378.011

О. В. БУГАКОВА

здобувач

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

НАВЧАЛЬНІ ТРЕНІНГИ ЯК АКТИВНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З БАТЬКАМИ

У статті порушено проблему організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками засобами активних форм і методів, зокрема навчальних тренінгів. Проаналізовано поняття «тренінг», «навчальний тренінг». Розкрито вимоги до проведення навчального тренінгу. Визначено принципи, на яких базується взаємодія його учасників. Для організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками запропоновано комплекс тренінгових занять, об'єднаних відповідною спільною темою. Розкрито зміст і наведено методичні рекомендації щодо проведення одного з навчальних тренінгів «Формування педагогічної культури батьків». Зроблено висновок, що проведення навчальних тренінгів як групової форми організації активного навчання батьків сприяє підвищенню в них інтересу, мотивації, розвитку комунікативних навиків та рефлексивних умінь, що позитивно впливає на організацію взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками.

Ключові слова: навчальний тренінг, організація, взаємодія, інтерактивні методи, педагогічний колектив, загальноосвітній навчальний заклад, батьки.

Тривале дослідження проблеми взаємодії батьків і педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу, здавалося б, повинно було привести до її всебічного вирішення, дати відповідь на багато запитань, які висуваються практикою, однак, цього не сталося. Як і раніше, існує суперечність між умовами, котрі висувають підвищені вимоги до розвитку дитини, й ефективністю методів психолого-педагогічного впливу, а також суперечність між необхідністю створення системи організації взаємодії батьків і педагогічним колективом загальноосвітнього навчального закладу та недостатньою визначеністю психологічних умов і форм цієї взаємодії.

Вивчення літературних джерел свідчить про постійний інтерес дослідників до проблеми організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками. Її широко обговорювали в літературі початку 80-х рр. XIX ст. (П. Віреніус, С. Золотарьов, П. Каптерев, К. Ушинський), упродовж усього XX ст. (П. Блонський, А. Макаренко, В. Сухомлинський) і продовжує розглядати зараз (А. Варга, Т. Гаврілова, А. Захаров, Т. Кравченко, К. Соколова, В. Століна, О. Хромова та ін.).

Успіх організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками залежить від застосування інноваційних педагогічних технологій, активних форм навчання, однією з яких є тренінги. Аналіз наукової літератури свідчить, що їх теоретичні та методичні основи закладено в наукових працях К. Левіна, Дж. Морена, А. Пан-

філової, Ф. Перлза, К. Роджержа, У. Шутца та ін. Використання тренінгу як активного методу навчання та виховання досліджували Ю. Ємельянов, М. Кузнецова, Л. Петровська, Є. Щепеткова та ін. Особливості впровадження навчального тренінгу в процес організації навчально-виховного процесу з'ясовували Л. Бондарєва, К. Кончович, О. Перець, О. Пасічник, Т. Поясок, Л. Семерчак, Я. Сікора та ін.

Водночас, попри достатню кількість праць, застосування навчального тренінгу як активної форми організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками є відкритим і потребує спеціальної методичної розробки.

Мета статті – розкрити особливості проведення навчальних тренінгів у процесі організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками.

У психолого-педагогічній літературі наведено чимало тлумачень поняття «тренінг», що дає змогу констатувати відсутність його загальноприйнятого визначення. У деяких дослідженнях тренінг розуміють як *активну форму* навчання, метою якої є розвиток компетентності міжособистісної та професійної поведінки в спілкуванні (Г. Коджаспірова) [3, с. 357], активну форму освітнього процесу, в якому той, хто навчається, має можливість розвивати та закріплювати необхідні знання та навички, змінити своє ставлення до власного досвіду та підходів, що застосовуються в роботі (М. Ярмолинська) [2, с. 3], форму проведення занять, спосіб спеціально організованого спілкування (Є. Рогов); як *активний метод* отримання людиною нової інформації, теоретичних знань з практичною перевіркою запропонованих умінь і навичок у безпечному середовищі (Н. Лук'янчук) [4, с. 275], як найперспективніший метод психолого-педагогічної підготовки фахівців (В. Федорчук); як *процес* набуття знань, умінь та поведінкових навичок (С. Ємельянов, Н. Щуркова та ін.); як *спосіб перепрограмування* наявної в людини моделі управління своєю поведінкою й діяльністю (С. Макшанов).

У психолого-педагогічній літературі [4; 7 та ін.] виокремлюють різні види тренінгів, одним із яких є навчальний.

На думку Н. Лук'янчук, навчальний тренінг відіграє системотвірну роль у процесі організації взаємодії, є проміжною ланкою між теоретичним оволодінням знань та їх практичним застосуванням у реальних умовах сучасної школи [4, с. 257]; Л. Семерчак у своєму дослідженні зазначає, що навчальний тренінг – це форма активного навчання, спрямована на оволодіння учасниками певними знаннями, технологіями, навичками та інформацією; під час навчання майбутні фахівці виконують тренінгові вправи адаптовані до певного виду діяльності під керівництвом викладача-тренера на основі спеціально підготовлених інструктивно-методичних матеріалів відповідних сучасним вимогам [7, с. 68].

Ми погоджуємось з думкою Л. Семерчак, що проведення навчального тренінгу передбачає набуття значущих знань та умінь; формування навичок співпраці; формування навичок комунікативної взаємодії; презента-

ції власної позиції; формування вмінь адекватно оцінювати власні можливості, переборювати труднощі й шукати шляхи самовдосконалення та конструктивного розв'язання проблемних і конфліктних ситуацій; виховання емоційної культури тощо [7].

У нашому дослідженні навчальний тренінг будемо розглядати як групову форму організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками, під якою розуміємо цілеспрямовану, спеціально організовану взаємодію педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу й батьків щодо формування педагогічної культури батьків.

Аналіз психолого-педагогічної літератури [2; 6; 7 та ін.] дає підстави стверджувати, що технологія навчального тренінгу включає реалізацію трьох блоків: вступного, основного й заключного.

1. *Підготовчий блок.* Передбачає повідомлення мети заняття, ознайомлення учасників з базовими правилами тренінгу, психологічне налаштування, з'ясування очікувань учасників тренінгу.

2. *Основний блок.* Передбачає реалізацію основної мети тренінгу, якої досягають під час виконання запропонованих конкретних завдань (вправ), у процесі опрацювання яких одержують певні знання та набувають умінь.

Важливо пам'ятати, що кожне запропоноване учасникам тренінгу завдання обов'язково повинно мати цілеспрямованість. Для його виконання необхідно визначити певне місце (наприклад, за столом, комп'ютером тощо), способи (форми) роботи та ролі; час для реалізації.

3. *Заключний блок.* Передбачає проведення рефлексії, підбиття підсумків, отримання зворотного зв'язку, узагальнення, порівняння отриманих результатів з очікуваними.

Як правило, тренінг включає різні завдання, вправи, передбачає застосування інтерактивних методів, спрямованих на розвиток комунікативних навиків відповідно до цілей. Під час його проведення можлива індивідуальна, парна, груповая та колективна діяльність учасників [2, с. 62].

Ураховуючи необхідність формування педагогічної культури батьків як необхідної складової ефективної організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками, нами розроблено комплекс тренінгових занять, об'єднаних спільною темою «Формування педагогічної культури батьків», що призначений для батьків.

Основними завданнями розробленого комплексу є:

- обґрунтувати необхідність та важливість формування педагогічної культури батьків як необхідної складової ефективної організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками;

- розкрити функціональні та педагогічні можливості навчального тренінгу;

- визначити чинники, які впливають на формування педагогічної культури батьків.

Розроблена система тренінгових занять передбачає:

- 1) формування розуміння вимог, які висуваються до батьків у сучасних умовах;
- 2) ознайомлення з педагогічними та функціональними можливостями навчальних тренінгів;
- 3) формування знань та умінь щодо педагогічної культури батьків, яка є складовою ефективною організацією взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками.

При розробці завдань ми намагалися виділити два основних завдання діяльності батьків щодо підвищення педагогічної культури:

- 1) накопичення педагогічних знань, необхідних батькам для виховання дитини;
- 2) самовиховання або саморозвиток батьків, тобто зростання їх самосвідомості й визначення особистої шкали цінностей. Таким чином, було наголошено, що зростання вихованих можливостей батьків розпочинається з усвідомлення ними необхідності особистого внутрішнього зростання. Це постійний процес саморозвитку дорослих, який ґрунтується на свідомому їх прагненні до вдосконалення.

Постійний характер процесу передбачає створення цілісної педагогічної системи як певної сукупності взаємопов'язаних засобів, методів і процесуальних моментів, необхідних для створення організованого, цілеспрямованого та прогнозованого педагогічного впливу на формування особистості із заданими якостями.

Взаємодія між учасниками навчального тренінгу будувалася з дотриманням таких принципів: максимальної активності учасників; «зараз і тут»; активної дослідницької позиції; персоніфікації висловлювань; партнерського спілкування; реалістичності (максимальної вірогідності інформації); зворотного зв'язку; корекції (О. Аверін [1], Г. Пономарьова [5, с. 23–24] та ін.).

Під час проведення тренінгових занять ми використовували різні методи та прийоми активного навчання, серед яких: «Мозковий штурм», «Коло ідей», «Гроно», «Контініум», міні-лекція, робота в малих групах і парах, індивідуальні завдання, бесіда, рольові ігри, рухливі ігри, рефлексія (вправа «Долонька», гра «Піки та низини», вправа «Активатор 3-2-1», гра «Острови» тощо). Саме ці методи навчання допомагають створювати в процесі проведення навчального тренінгу дружню, спокійну, неофіційну атмосферу, яка сприяє продуктивній розумовій роботі та виникненню зацікавленості щодо теми, що розглядається.

Аналіз результатів роботи дав змогу визначити рівні сформованості педагогічної культури батьків; психологічний клімат сім'ї, який створює сприятливе/несприятливе середовище для емоційного розвитку дитини; готовність/неготовність батьків співпрацювати зі школою.

Педагогічну культуру батьків визначали за такими показниками: наявність і якість психолого-педагогічних знань, поглядів, переконань; сту-

пінь сформованості вмінь і навичок щодо виховання дітей; ціннісне ставлення до проблем дитини; стабільність зацікавленості процесом виховання загалом. За цим показником було визначено три типи сімей – з високим, середнім і низьким рівнем сформованості педагогічної культури.

Високий рівень: батьки, мають глибокі й свідомі знання в межах сімейного виховання, високий ступінь сформованості основних умінь і навичок, систематично виховують дітей, ураховуючи їх вік та індивідуальні властивості, підтримують постійний зв'язок зі школою, виконують громадські доручення.

Середній рівень: батьки загалом володіють певним мінімумом педагогічних знань у межах педагогіки, але вони недостатньо осмислені; не мають чіткого уявлення про мету, засоби, методи та прийоми виховання, не завжди вміють застосовувати свої знання на практиці, їхні виховні вміння і навички потребують подальшого розвитку; загалом відвідують заняття батьківського всеобучу, сприймають зауваження вчителів, самі зрідка виявляють активність у суспільних справах класу й школи, частіше вони виконують разові доручення; використовують досвід виховання, якого набули в родині, елементи народної педагогіки. За допомогою школи батьки цієї групи задовільно виховують своїх дітей.

Низький рівень: батьки відрізняються частковою чи повною відсутністю знань з питань сімейного виховання, байдужим ставленням до своїх дітей і своїх виховних функцій; не вміють раціонально організувати життя й діяльність дітей, вирішувати конфліктні ситуації, що виникають у сім'ї, що призводить до неправильного вибору методів впливу на дітей. Ця група батьків часто належить до групи ризику (трапляються сварки, вживання алкоголю, жорстокість, нерозумна любов до дітей). Такі сім'ї зазвичай потребують особливої уваги та підвищення педагогічної культури.

Висновки. Підсумовуючи викладене, зауважимо, що проведення навчальних тренінгів як групової форми організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками дає змогу максимально залучати їх у спільну роботу, пов'язуючи теорію та практику, сприяє підвищенню в них інтересу й мотивації, активізації їх розумової діяльності. Такі заняття спрямовані на відтворення, проектування та моделювання діяльнісних відносин, комунікативних зв'язків. Формування педагогічної культури батьків сприяє ефективній організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками.

Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо розробку активних форм і методів організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками.

Список використаної літератури

1. Аверин А. Н. Тренинг как педагогическая технология становления самоотношения личности старшеклассника : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Ижевск, 1996. 19 с.

2. Активные формы работы в процессе повышения квалификации родителей и педагогов дошкольных учреждений : учеб.-метод. пособие / под общ. ред. М. М. Ярмолинской. Минск, 2010. 113 с.
3. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров Г. М. Словарь по педагогике. Москва, 2005. 448 с.
4. Лук'янчук Н. Класифікація видів тренінгів. *Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика*. 2013. Вип. 10. С. 272–279.
5. Пономарьова Г. Ф та ін. Психолого-педагогічна діагностика якості освіти у педагогічному ВНЗ : метод. посібник. Харків, 2015. 380 с.
6. Пузиков В. Г. Технология ведения тренинга. Санкт-Петербург, 2005. 224 с.
7. Семерчак Л. Навчальний тренінг у системі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів в умовах педагогічного університету. URL: http://xn--e1aaifpcds8ay4h.com.ua/files/image/konf%2011/doklad_11_3_2_17.pdf (дата звернення: 24.01.2018).

Стаття надійшла до редакції 29.01.2018

Бугакова О. В. Обучающие тренинги как активная форма организации взаимодействия педагогического коллектива общеобразовательного учебного заведения с родителями

В статье затронута проблема организации взаимодействия педагогического коллектива общеобразовательного учебного заведения с родителями средствами активных форм и методов, в частности обучающих тренингов. Проанализированы понятия «тренинг», «обучающий тренинг». Раскрыты требования к проведению учебного тренинга. Определены принципы, на которых базируется взаимодействие его участников. Для организации взаимодействия педагогического коллектива общеобразовательного учебного заведения с родителями предложен комплекс тренинговых занятий, объединенных соответствующей общей темой. Раскрыто содержание и приведены методические рекомендации по проведению одного из учебных тренингов «Формирование педагогической культуры родителей». Сделан вывод, что проведение обучающих тренингов как групповой формы организации активного обучения родителей способствует повышению у них интереса, мотивации, развития коммуникативных навыков и рефлексивных умений, положительно влияет на организацию взаимодействия педагогического коллектива общеобразовательного учебного заведения с родителями.

Ключевые слова: обучающий тренинг, организация, взаимодействие, интерактивные методы, педагогический коллектив, общеобразовательное учебное заведение, родители.

Bugakova O. Training Training as an Active Form of Organizing the Interaction of the Pedagogical Staff of a Comprehensive Educational Institution with Parents

The article raises the problem of organizing the interaction of the pedagogical staff of a comprehensive educational institution with parents by means of active forms and methods, in particular, training sessions. The author analyzes the concept of «training», discloses the requirements for conducting a training course, defines the principles on which the interaction of its participants is based. To organize the interaction of the pedagogical staff of a comprehensive educational institution with parents, the author proposed a set of training sessions, united by a corresponding common theme. Conducting training training involves the acquisition of meaningful knowledge and skills; formation of cooperation skills; formation of skills of communicative interaction; presentations of their own position; the formation of skills to adequately assess their own capabilities, overcome difficulties and seek ways to self-improvement and constructive solution of problem and conflict situations; education of emotional culture and so on. The content and methodical recommendations for carrying out of one of educational training «Formation of pedagogical culture of parents» are resulted. The technology of training includes the implementation of three blocks: introductory, main

and final. The preparatory block includes announcing the purpose of the class, familiarizing participants with the basic rules of training, psychological setting, ascertaining the expectations of the participants of the training. The main unit is implemented through the main purpose of the training, which is achieved when performing the proposed specific tasks (exercises), in the process of processing which acquire certain knowledge and skills.

It is important to remember that each task proposed for the training must necessarily have a purpose. To do this, you need to define a specific place (for example, at a desk, a computer, etc.), ways (forms) of work and role; time to implement. The final block provides for reflection, summarizing, feedback, generalization, comparison of the results with the expected.

It is concluded that conducting of training trainings as a group form of organization of active teaching of parents helps to increase their interest, motivation, development of communicative skills and reflexive skills, which positively influences the organization of interaction of educational staff of a comprehensive educational institution with parents.

Key words: *training, organization, interaction, interactive methods, pedagogical collective, general educational institution, parents.*